

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 frrtal fizethetnek elő, féléves előfizetés el nem fogadtatik.

Pénz- és értékküldemények az

ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ,
a lap szellemi részét illető közlemények az
ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ
czimzendők.

A hirdetési díjazabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János; Berde Áron, Szentgyörgyi József, Vörös Sándor,**
helyettes szerkesztő: **Szabó Sámuel.**

Tartalom: Figyelmeztetés, (szőlő-eladás). — A torda-aranyosi gazd. egyesület csemete-árjegyzéke. — A párisi közkiállításról, XVI — Mesterséges takarmányok szárítása, **Tatár L.** — Észrevételek, a lovak megvakulásáról stb. **Szakács Péter.** — Lótenyésztési jutalom-díjosztás, **Gobóczky K.** — Kiállítási eredmény Nagyváradon, **Gobóczky K.** — Gyümölcsaszaló, (képpel), **Szabó S.** — Szüretelési szabályok. — Általános szőlő szedése. — Meghívó, vál. gyűlésre. — Videki gazd. tudósítások: (Mocs, Szék). — Hirdetések. — Piaczi árák.

Figyelmeztetés,

Ujabb jelentjük, hogy az erdélyi gazd. egyesület köztelkén ráczürmös ágynak való igen szép fekete szőlő, közbejött akadályok miatt sept. 29-én el nem adatván: venni szándékozók vasárnap oct. 6-án d. e. 10—12 közt kéretnek, a helyszínén megjelenni.

A gazd. egyesület titkári hivatala.

A torda-aranyosi gazd. egyesület,

nemesített csemete-árjegyzékét lapunk melléklete gyanánt veszik olvasóink. Tudunkra ezen ifju egyesület először most lépik a közönség elébe, nagyobb számú eladó czikkel. Saját szemléletből volt alkalmunk meggyőződni, hogy **Wolff Gábor** ur és fia, a tordai közkert gazdái: minő példás rendet tartanak s kitünő anyaggal rendelkeznek. Csemeték gyorsan fejlődöttek, szépek és egészségesek. Ajánljuk a t. közönség pártfogásába.

A párisi közkiállításról.

(Eredeti tudósítás)

(G. V.) XVI. A legérdekesebb kérdések egyike, mely Párisban a tágabb látókörű gazda figyelmét leköti, az élelmezés kérdése, mert minél jobban van ez megoldva, minél könnyebben és olcsóbban járulhat a távoli vidék termelése

ezen óriási gyomor megtöltéséhez: annál belterjesebb gazdálkodást üzhetnek oly helyek is, melyek különben ennek lehetőségétől elvannak zárva s így talajuk kihasználásával nem érhetnék el azon magas jövedelmet, melyet ma élveznek. Hogy meddig terjedhet még valamely vidék élelmezési köre? azt a gőzerő jelen korszakában, a találmányok fokozódó haladásában meg sem lehet mondani; világrészek cserélik ki egymással nyers- és műterményeiket, emelve egyik a másiknak jólétét.

De az élelmezés ügye nemcsak azért fontos, mert az ok-szerű gazdálkodást mozdítja elő és fejleszti, hanem főleg azért, mert jól rendezve, az általános jólétet is biztosítja, miután nagy mennyiségű és jó minőségű termények összegyűlése folytán, az életmódot jobba és olcsóbbá teszi.

Sem időnk, sem terünk nem engedi, hogy itt a párisi élelmezés minden egyes ágáról megemlékezzünk, csak a főbbeket, akarjuk felölelni u. m. a húst, a gabonát és a bort. A „piac”-ról magáról külön fogunk szólni; ennek székhelyét első sorban a „Halles centrales,” (központi piaczsarnok), azentul pedig az egyes kerületi piaczsarnokok képezik.

A hús, mint élelmezési cikk, kétféle módon van Párisban — mint különben mindenütt — képviselve: élő állatok és vágott hús alakjában, mely ismét lehet vagy friss, vagy különböző eljárások által conservált hús. Régentén a marhavásár 3—8 mértföldnyire volt Páristól, a mi számos bajnak és kellemetlenségnek volt szülőoka; kivált azért, mert párisi mészárosnak csak itt volt szabad vásárolni. Az első nagy Napoleon; harci babérai közt, a közérdek prózai kérdéseiről sem feledkezett meg és elrendelte a marhavásárok és vágóhidak rendezését, de terve csak is utódja alatt juthatott érvényre; az 1818-ban bevégzett telepek értéke körülbelül 9 millió forintot tett. A mészáros ipar 1858-ban szabadnak nyilvánított s ez ismét egy fontos lépés volt a haladás terén; az üzletek száma rövid idő alatt megkétszereződött és a verseny folytán a hús ára is olcsóbb lett. Végre III. Napoleon alatt a híres **Báró Hauss-**

mann, mint a szajnai megye préfectje (főispánja), ki nagy céljai elérésében sem az eszközöktől, sem a költségektől nem riadt vissza, keresztülvitte a marhavásárnak és vágóhidnak központosságát, megengedvén azonban a mészárosoknak, hogy marhajukat e vásáron kívül, azaz vidéken is beszerezhessék; miglen az állatok levágása és ölése természetesen csakis itt történetelt. Számos reclamatio folytán és főképp a nagy távolság miatt azonban csakhamar kénytelenek voltak, még két vágóhidat engedélyezni, azaz fenntartani.

A „La Villette“ városrészben és erről elnevezett vásár és vágóhid Baltard és Janvier párisi főmérnökök terve szerint készült; a munkák 1865 január hóban lettek kiadva s 1867 octoberben az óriási telep, mely azóta annyi hasonló vállalatnak szolgált kisebb-nagyobb mértékben mintául, teljesen készen állott. Egy évtized eredménye és tapasztalata van tehát itt előttünk; mindenesetre elég időt és alkalmat adva az elfogulatlan ítélletre.

A La Villette-i vásár területe 23 hectaret, azaz közel 40 kat. holdat tesz, ezen a fedett épületek 50,000 □ meternél többet foglalnak el; az egésznek alakja leginkább egy ferde négyszöghöz (trapezhez) milyen az eröművészek hintája szokott lenni, hasonlítható. A nagy kapun betérve jobbra és balra a városi és részvénytársulati hivatalok épületeit találjuk; szemben egy nagy szökőkút, oldalain két nagy itató medence. Az állatok vagy lábön jönnek, vagy az ide beszögellő vasúton szállítatnak, mindkét esetben a fogyasztási hivatal emberei által; még pedig két ízben más-más hivatalnok által megolvastatnak, csak ezután léphetik át a tulajdonképeni vásártérre, hol három nagy, öntött vasból készült csarnokot találunk. Középett a szarvasmarha van elhelyezve; 4600 ökör, bika és tehén fér el az öntött vas korlátokhoz kötve, melyek között hosszant és keresztben kényelmes utak és járások vezetnek. A juhok csarnoka balra van 23,000 helyiel, mely igen gyakran nem elegendő; itt a vaskorlátok ritkábbak, az állatok sorai hordozható faracsokkal vannak elválasztva és oly szépen egymás mellé szorítva, hogy az egész roppant tömeget egyszerre és majdnem egyenként át lehet tekinteni. Végre jobbról a borjúk és sertések csarnokát találjuk, utóbbiak közül osztályos rekeszekben 4000, a borjúk közül szintén 4000 fér el. A csarnokok felső végén az istállók területnek el, a korábban érkezett vagy egyelőre el nem adott állatok számára, ámbar a szállítványok többnyire úgy vannak intézve, hogy épen kellő időre érkeznek és kevés kivétellel legfeljebb két nap alatt el is kelnek; az istállók mellett a vaspálya sínjeit látjuk, úgy hogy a takarmánnyal terhelt kocsik közvetlenül ideszállíthatók, az istállók különben úgy vannak építve, hogy szükség szerint nagyíthatók.

Az egésznek kezelése egy részvénytársulatra van bízva, mely 50 évre terjedő engedéllyel bír, tehát 1917-ig, jelenleg a következő árak vannak:

bika, ökör vagy tehén	drönként helypénz	1 frt 50 kr,	25 kr.
borjú	„	50 kr,	10 kr.
sertés	„	50 kr,	5 kr.
juh	„	15 kr,	2 1/2,

az éjszaka azonban csak esti 8 órán túl számít, mert addig a

helypénz lefizetése jogot ad a maradásra. A részvénytársulat haszna a bizományi eladásokban, a vendéglői helyiségek albérlésében és a takarmány szállításában áll, ennek ára azonban három havonként a hatóság által határoztatik meg. A társulat főnöke (régisseur) személyesen felelős és egy millió forintot tesz le a városnál biztosításképen. Ezenkívül a városi hatóság saját közegei által megfelelő ellenőrzést gyakorol; a beszedett pénzeket pedig hetenként kell beszolgáltatni.

A város a maga számlájára két mérleget tart, hol minden állat 100 kiloja után 15 kr. díjat kell fizetni; továbbá városi hivatalnok van jelen, midőn az eladók a csarnok helyeit maguk között kisorsolják — nehogy a jobb helyekkel kedvezést lehessen üzni — végre ő veszi számba esti 8 órakor, mennyi állat maradt éjjeli szállásra? mely összegnek természetesen az eladottak hozzáadásával a felhajtás mennyiségét kell kiadni. Fogyasztási adót az élő állat nem fizet, ennek beszedése később a vágóhídon történik.

A marhavásár — a vásárnapokat kivéve — naponta nyitva áll, kezdődik délelőtt 10—12 órakor és tart ismét az egyes állatfajok szerint különbözőleg 2—3 1/2 óráig; kezdete és vége harangjelre történik; a gyorsan és nagyban dolgozó francziának ez a néhány óra teljesen elégséges. A rend példás, a vásár megkezdése után egy órával érkező, már a más napra kell, hogy maradjon! A megérkező csapatot írásbeli declaratióval kell kísérni, mely a számot, fajt és nemet tartalmazza; ennek ellenőrzéséül szolgál azután a fent már említett kettős számlálás. A declaratiók azonnal összeadatnak és a számot a csarnokokban röglön ki is függesztik, úgy hogy a vevő és eladó mielőbb tájékozva legyen; az olvasás végrehajtása után a tüzetes számot közlik, mely összegében a másiktól gyakran 2—300-al is különbözik.

Az eladás közvetítésével számos ügynök foglalkozik, ki darabszámra kapja az eladótól provisióját; ez tesz szarvasmarhánál 1 frt 50 krt, borjuját és sertésnél 1 frtot, juhnál 15 krt, az ügynök daczára ezen állandó fizetésnek mégis igyekszik lehetőleg jól eladni, nehogy megbízója máshoz forduljon; van olyan, a ki minden kockáztatás nélkül hetenként 4—5000 forintot rak zsebre, sok közülök meggazdagodott és visszavonult, de többnyire van egy hibájuk, mely a tulságos pénzgyűjtésnek utját állja, és ez: a játék!

Természetes, hogy a rendőri felügyelet a marhavásáron igen nagy; erős katonai és rendőri őrség van felállítva s egy külön istálló a bármely oknál fogva zálogban letartóztatott állatok részére berendezve, hol azok természetesen a tulajdonos rovására tartatnak. Ez a koszt elég jó; a szarvasmarha kap naponta 10 kilo szénát, 2 1/2 kilo szalmát; a borjú 1/2 kilo árpalisztet; 1 1/4 kilo szalmát; a juh 2 1/2 kilo szénát; végre a sertés 4 kilo korpát és 1 1/4 kilo szalmát; nyolcz nap mulva a ki nem váltott állatok az állam javára eladatnak. Ugyanigy tartatnak a vásárról visszamaradt állatok is.

A vásárok napjai jelenleg következőleg vannak felosztva: Hétfőn: bika, ökör, tehén, borjú, juh és sertés. Kedden; ökör, tehén, borjú; s a hétfőről maradtak. Szerdán: a maradék eladása.

Csötörtök: ökör, tehén, borju, juh és sertés — nagy vásár.

Pénteken: a maradék eladása.

Szombaton: pénzbeli elszámolások; vasárnap semmi.

Látogatásom alkalmával (hétfőn szeptember 2-án) volt a létszám 161 bika, 532 tehén, 2617 ökör, 791 borju, 25,825 juh és 1,111 sertés!

A „La Villette“-i marhavásár eddigi forgalma a következő:

1867. évben (3 hó alatt)	Ökör	Bika	Tehén	Borju	Juh	Sertés	Összesen
1867.	35,283	735	12,316	30,300	235,434	43,973	358,041
1868	237,282	6,450	62,916	182,145	1,576,113	196,867	2,261,773
1869	254,839	7,418	62,711	200,737	1,726,473	215,138	2,467,316
1870	207,111	4,313	31,202	145,899	1,242,912	150,524	1,781,961
1871	223,147	1,565	17,468	89,490	1,205,236	143,910	1,680,816
1872	277,536	4,274	20,331	151,056	1,611,864	201,935	2,266,996
1873	189,242	9,514	66,399	165,539	1,647,904	219,680	2,175,278
1874	203,034	15,188	87,533	183,083	1,647,985	230,973	2,307,796
1875	196,710	10,446	93,556	192,632	1,759,941	261,504	2,514,789
1876	221,615	11,220	97,291	191,282	1,842,313	251,863	2,615,584
1877	240,009	12,509	73,910	188,710	1,793,364	232,658	2,540,960
Összeg	2,285,768	52,432	615,633	1,720,873	15,766,539	2,149,525	22,590,770

A nagyobb vágó marha összege, azaz ökör, bika és tehén 2,953, 833 darabot tesz a felsorolt 10¹/₄ év alatt. A 70 és 71-iki háborus évek a csekély szám által feltűnően vannak jelezve.

A mi az állatok származását illeti, azoknak legnagyobb része francia; a külföldiek közül szarvasmarhában első Magyarország, azután jön Olaszhon és Algier, juhokat a német föld — sokat közvetve tőlünk — szállít; az idegen sertésekre nézve Svájc a legjobb forrás. Legkitűnőbb, mint hizó a francia Charolais marha és a német — parlagi és merinó keresztezés — származású juh; ezek után hazánk állatai jönnek, melyek az olaszoknál sokkal jobbak! —

Mesterséges takarmányok szárítása.

(Képpel.)

Lóher, luczerna, baltaczim, sőt még a zabos bükköny szárítása is sokkal több gondot igényel, mint első tekintetre képzelhető; ép ezért divik ezeknél különböző szárítási mód, főleg a lóher, luczerna és baltaczimnél.

Erdélyben sok helyütt az ilyen szárítást kecskelábokon, petrenczefákon eszközlik, mely eljárás ugyan rosznak nem mondható, azonban hátrányai is vannak.

Oly vidéken, hol a fa szűkön van és ezért ára magas: szép kis összegre rug csak egy táblán felállítandó kecskelábok, petrenczefák ára is; másfelől sok fáradságot okoz, azok felállítására és télire össze szedése, eltartása, megőrzése. Főleg ott, hol ezek számadás tárgyai: törnek, zuzódnak sok kellemetlenséget okoznak, úgy hogy az illető számadó tiszt aligha nem kénytelen igen gyakran, év végén, az egyszéri számadóval számadásába ilyesmit igtatni: „A legnagyobb vigyázat mellett is a kutyta 5 font szalonnát meg evett!“

De van a kecskeláboknak még egy más hátránya, főleg esős években; t. i. hogy a takarmány rajta megbarnul, kilugoztatik s így tápértékéből sokat veszít; továbbá hazahordásakor sok töredék esik, főleg a legértékesebb levélzetből; a következő buzavetés alá szükséges szántást akadályozza, mivel a keresztbe szántásnál útba van; a takarmány felrakás és leszedés sok munkát igényel, stb. Pedig a lóher behordást siettetni nem tanácsos, mert az miként tudva van, nyirkosan, de még korán harmatosan behordva is képes, főleg nagy kazalban vagy zárt helyiségben, annyira át melegedni, hogy megszene-süljön, sőt olykor meg is gyuladjon. Volt alkalmam különben igen szép csinos kis gazdaságban láthatni, midőn korai behordás miatt a lóher annyira felmelegedett, hogy szenesedésbe ment át; átlukasztották s mielőtt a levegő szabad hozzájárulásának tér nyílt: lánggal kezdett égni.

Azon uradalomnál, hol hivatalomat folytatom, általában elfogadott takarmány-száritási mód a következő:

A lóher, luczerna, baltaczim, ha lekaszáltatott még az nap nők által a kaszások után, hanna leeste előtt vastag hajtásokba vagy villahegyekbe össze gereblyéltetik vagy rakatlik; másnap harmat felszáradta után szétteregtetik s estefelé ujjal össze rakatlik és ha jó idő jár: a 2—3-ri szétteregtetés után vagy behordatlik, vagy nagyobb vontatókba, petrenczékbe rakatlik; vagy ha az idő olyan, hogy nagyobb esőzésektől lehet félni és a takarmány jól kiszáradt: boglyákba.

Ezen szárítási módnak két előnye van: hamarabb szárad, színe szebb s a levelek még száraz állapotban sem hullnak annyira, mint másnemű szárításnál; a virágzat kevés változással megtartja színét; szaga, illata, kellemes.

Ha az időjárás olyan, hogy tartos esőzésnek nézhetünk elébe s így a luczerna és lóher behordását siettetnünk kell: ekkor sem tanácsos zárt helyiségbe hordatni és rakatni, mint istálló-padlás, zárt pajta, lanom szabad ég alá a szérius kerthe.

Mi itt ily esetben, daczára annak, hogy minden gazdaság úgy el van látva: részint lábas pajták vagy fészerekkel, részint nagy zárt pajtákkal, hogy összes takarmány-készletünk

fedél alá helyeztethető volna, mondom: ily kiváló esetekben a lóher és luczerna mégis a szérüs kertbe, szabad kazlakba rakatik, még pedig úgy, hogy a kazlakon hosszában és keresztben nyílások, légjáratok hagyatnak. Ezen nyílások késő ősszel szalmával és kukuricza szárral aztán betömetnek s nincs rá eset, hogy az ily kazalban oly mérvű utó erjedés keletkezzék, a mi tetemesb átmelegedést idézne elő.

A mesterséges takarmányok szárítása és behordása körül részint az aratók, részint részes földbérlok segédkeznek, kik ha a fennebbiekben leirt eljárási mód tulságos fáradságot igényelne, kétség kívül nem teljesítenék kifogás és szó nélkül. Különböen egyetlen évi kísérlet: bárkit is meggyőzhet czélszerűségéről és előnyeiről.

A kazalrakás módjának szemléltetésére szolgáljanak a „Melléklet“-en látható vázlatos rajzok, u. m:

1.) Kazal átmetszete, oldalt nézve; 2.) Alaprajz, mely a légjáratok helyét mutatja; 3.) Kész kazal távlati rajza, oldalról; 4.) Kazal bütüje.

Beleg, 1878 szept. vége.

Tatár Lőrincz.

Észrevételek

„a lovak megvakulásáról“ című czikkhez.

T. Szerkesztő ur! Az „Erdélyi Gazda“ idei 34-ik számában egy czikk közöltetett „a lovak megvakulásáról“, melyre még eddig senki sem reflectálván, hogy az abban foglalt absurdumok a hallgatás által talán jogosultaknak ne tekintessenek: méltóztassék megengedni, hogy egy pár szóval e tárgyra visszatérhessek.

Ezen — Józsa Menyhért ur által irt egész czikk két collossalis hibából áll, melyek egyike a boncztant, a másik pedig az élettant — az orvosi tudománynak ezen két alapkövét sértette meg oly mélyen, hogy azt még megfocsátani sem lehet.

Az van mondva ugyanis a nevezett czikkben 1) hogy „a csikók a táplálékot, a mely ilyenkor majdnem kizárólag zabból áll, falva eszik s ennek erős rágása által annyira megteröltetik az állkapcsot mozgató izmokkal összeköttetésben álló látidegeket is, hogy végre az idegek egyike elpattan, a mi által a csikó elveszti szemevilágát s csaknem értektelenné válik.“

No már kérem, hogy mondhat valaki ilyen képtelenséget, ha a boncztannak csak némi fogalmával is bir? hogy az ember akar vagy nem akar, kénytelen nevetni fölötte. Azt mondani, hogy: „a látidegek összeköttetésben állanak az állkapcsot mozgató izmokkal.“(!) Hiszen kérem ezen idegek, a szemet mozgató izmokat kivéve, épen nem állanak semmiféle akarattalagos izommal összeköttetésben s azoknak is sem alárendelve nincsenek annyira, hogy a miatt valami látási zavar jöhetne létre, sem pedig nem uralják azokat; úgy hogy ezeknek semmi más teendőjük nincs, minthogy a szemgolyóknak többi közreműködő részeivel a látást eszközölgék, ha arra egyáltalán képesek.

Más ideg eszközli a szemet mozgató izmoknak működését, más a szemhéjakét, más a szivárványhártyaét (iris) stb.,

de más bizony a rágó-izmokét, vagy mondjam: az állkapcsot mozgató izmokét is. De szóljunk magukról a látidegekről.

Nem akarván azonban túlhosszadalmassá válni, nem is bocsátkozhatom ennek boncztani fejtegetésébe oly mélyen, a mint azt a dolog lényege különben megkívánná. Az ügy megvilágítására tehát csak épen a legszükségesebbeket fogom elmondani.

A látási ideg-pár (nervus opticus), a 12 agyideg-pár között, melyek látszólag mindannyian az agy alapjából erednek, alulról fölfelé a második helyet foglalja el. A látszólagos eredési ponton elől, az ugynevezett tölcser előtt, mely a turhamirigyét az agygyal összeköti, az icsontnak töröknyerge előtt lévő harántrésben egymást keresztezik, jobban mondva egymással érintkezve rostjaikat kicserélik és a harántrésnek két oldalán lévő látlikakon (foramen opticum) át a szemgödrökbe és tovább a szemgolyókba mennek, átfurva a tülk és érhártyákat s az üvegtetek körül, mint reczeg (retina) szétterülnek a szembeható sugarak felfogására s ez által a látás eszközlésére. A szemgolyók mögött a szemgödrökben lévő részük az alapi izomzatba és dús zsiradékba van burkolva, hogy így minden mellék-behatástól védve legyenek.

Ime eddig tart a látidegek futama és nem tovább s a közlöttekől láthatólag, az agyból eredve, míg a szemgolyókig jutnak oly rövid utat tesznek meg egészen elzártan, hogy a rágó-izmokkal szenvedőleges összeköttetésbe még torzalkulás folytán sem jöhetnének.

Hogy honnan vette mégis Józsa ur ezen, a valósággal és a tudománnyal merőben ellenkező álokoskodást: képzelnem tudom. Ugyanis, ha boncztani ismeretekkel nem bir is Józsa ur s a látidegnek élettani működését nem ismeri is teljesen, még akkor sem kellett volna ilyen absurdumot mondania, mert nem hiszem, hogy ne látott volna már kutyát csontot rágni; és hogy azt észlelte volna, hogy a miatt vagy egy megvakuljon, azt épen nem hiszem.

Én legalább láttam eleget és elég gyakran, de hogy a csont rágása miatt vagy egy megvakult volna, azt nem tapasztaltam még eddig soha, sem szakkönyvekben folemlítve nem láttam. Pedig hát a csont csak keményebb, mint az ártatlan zab s az sem hihető, hogy a kutyának könnyebb volna azt rágni, mint a csikónak az ártatlan zabot.

Józsa ur szerint valamennyi karórágó lónak is következőkép meg kellene vakulnia, mert nem kélli senki úgy hiszem, hogy a karórágó beteg ló a rágó izmokra nézve fáradságosabb, nehezebb munkát végez, míg a fát rágja, mint a csikó, midőn száraz zabot eszik és mégis e miatt megvakult lovat egyet sem láttam, sem szakemberektől ilyesmit nem hallottam.

Erre nézve még egy kérdést bátorkodom koczkaztatni, azt nevezetesen, hogy: hány ilyen esetet észlelt már Józsa ur és esetei közül hányat volt alkalma már bonczkés alá venni? mert hát kérem, ez nem olyan dolog ám, hogyha akarom „elpattan“ s ha nem akarom „nem pattan.“ Azt pedig csak úgy az állat szemgolyóján keresztül nem lehet megítélni, hogy a „látideg elpattant.“

De hát nem is olyan könnyen pattanós ám az a látideg, mint azt Józsa ur gondolja, mert hiszen az idegek kellő ruganyosságáról a természet által elég jól gondoskodva van. Képzeld el csak kérem a ferdén néző embereknél (azért mondom embereknél, mert kancsal állatot még nem láttam) a szemnek műtése alkalmával, — ha már valaki azt eszközölnéni akarja — a szemgolyót majdnem egészen elfordítják, hogy az illető szemizmon a szükséges operatiót megejthessék s a látideg még sem pattan el. Pedig, hogy ezáltal természetellenes feszülésnek van kitéve, az kétségbevonhatlan.

Ezek után tehát Józsa urnak azon felállított tételére, hogy „a látideg a rágó-izmokkal összeköttetésben volna“ és hogy az talán „a száraz zabnak rágása közben elpattanna,“ határozottan ki kell mondanom, hogy az hamis, légből kapott ferde okoskodás.

2) Nem különb Józsa urnak azon nézete, midőn azt mondja, hogy a zabot csak azért kell megáztatni, hogy annak rágása könnyebb lévén, ezáltal a látideg elpattanása kiké-
rültessek.

Hát még csak annyira haladtunk volna az étletten, de mondjam a takarmányozástan terén, hogy a zab áztatásának jelentőségét a látideggel hozzuk kapcsolatba? Tovább, sokkal tovább, csak Józsa ur maradt el.

Ennek jelentőségét mai napság már annyira ismeri a t. gazdaközönség, hogy fejtegetését szinte fölöslegesnek tartom. Azonban méltóztassék megbocsátani a t. olvasó közönség, hogy egy pár szót a Józsa ur kedvéért erről is szólhassak.

Józsa urnak ezen tételénél azt az állítását, hogy „a csikó az áztatott zabot könnyen szétharaphatja“ teljesen osztom; de nem azt, hogy a zabot azért kellene megáztatni, mert „különben a látideg elpattan.“

Ennek más életlani jelentősége van: a könnyebb emésztés, a mely már a szájban kezdetét vevén, igen természetes, hogy az ededelnek könnyű rágatása a könnyű emésztésnek már egyik feltétele. Azonban a takarmánynak puhítása nemcsak a rágás könnyebbé tétele miatt szükséges; hanem, hogy a gyomorban abbeli munkája részben megkíméltessek. De a könnyű emésztés mellett a takarmánynak a lehető legjobb kihasználata, értékesítése lévén fő feladata a gazdának, ezen czélból a zúzás — a mint az a szerkesztői megjegyzésben is áll, — nemcsak, hogy egyszerűbb, de sokkal előnyösebb is, mint az áztatás. Ugyanis a zuzott zabnak meg-rágása ép oly könnyű, sőt még könnyebb, mint az áztatotté, izletesebb is minden bizonnyal s így az állat szivesebben eszi; a száj nyálával jobban keveredhetik, mi a táplálkozásnál fődolog; a nyál a zabban, de más takarmányban foglalt keményítőt is szőlőcukorrá változtatja, hogy pedig ez annál tökéletesebben történik, minél jobban elegyedik a nyállal a takarmány, a mi ismét a zuzott zabnál könnyebben megy végbe, mint az áztatottnál: azt bárki is elképzelheti. Végre nem jut egészben a gyomorba egy szem is s így a kihasználás tökéletesebb.

Mindamellett nem czélom itt a zab egyik módon való előkészítésének a mások feletti előnyeit vagy hátrányait hosszasan fejtegetni; teljesen elismervén, hogy a ki a csikó-

jának vagy lovának is adandó zabot legalább megáztatja, már is tett valamit az emésztés könnyebbitésére, mert az áztatásnak vagy bármi más puhításnak czélja csak ez lehel, akárhogy vesszük fel a dolgot és semmi más.

Ismét hangoztatnom kell tehát, hogy nem félhet a lótenyészto gazda egy cseppet is attól, hogy csikója áztatatlan zab-rágása miatt talán megvakul; azonban nem tudom eléggé ajánlani a zabnak zuzását az emésztés könnyítése, gyorsítása és tökélyesbitése czéljából, mi által a csikó fejlődésében ugyan-csak sokat nyer s képes lesz a zúzás költségeit sokszorosan visszafizetni tulajdonosának.

Ennyiben ohajtottam a Józsa ur által nyilvánosságra bocsátott téves állításokat helyreigazítani és egyúttal a dolgot rendes kerékvágásába visszazökkenteni. Ezzel tartoztam a tudományak, az igazságnak és a tisztelt gazdaközönségnek egyaránt.

Befejezésül melegen ajánhatom Józsa urnak olvasmányul: Dr. Nádaskay Béla „Leiró boncztanát“, Dr. Szabó Alajosnak „Tájboncztanát“, Wund és Huxley „Élettana“-it, továbbá: Tormay Bélának és Engelbrecht Károlynak összes állattenyészto munkáikat. Ezekben tévedésének orvosságát minden bizonnyal megfogja találni.

Kolozsmonostor, 1878 sept. hó 25-én.

Szakács Péter,
okl. állatorvos és gazd. tanársegéd.

Lótenyészto jutalom-díjosztás.

Nagyváradon a biharmegyei lótenyészto emelésére f. évi szeptember hó 16-ik napján 80 db. magyar arany osztván ki, a pályázatra bocsátott lovak között 8 arannyal székelyhidi lakos Toronkó Károly, másik 8 arannyal drágcsékei Bartók Kálmán, 5 arannyal drágcsékei Tolnay Lajos, 5 arannyal nagylétei Szilágyi János, 4 arannyal n.-rábéi Szabó József, 4 arannyal b.-ujfalui Tardi Sándor, 2 arannyal ugrai Darabont Ferencz, 2 arannyal n.-várad Nagy Lajos, 2 arannyal n.-várad Gutman József fias kanczái, — továbbá 8 arannyal drágcsékei Tolnai Lajos, 6 arannyal n.-rábéi Szabó József 3 éves kanczacsikói és 6 arannyal n.-szalontai Fonyad László, 5 arannyal a nagyváradai lat. sz. papnövelde, 4 arannyal érkeserüi Lövy Meier, 3 arannyal m.-sassi Bogdán Lajos, 2 arannyal m.-sassi Kovács József 2 éves kancza csikói, — végül 2 arannyal p.-szöllösi Schmiech József 2 éves méncsikója és 2 arannyal székelyhidi Toronkó Károly, 2 arannyal álmosdi Balkó Lajos 1 éves kancza csikói díjaztattak.

A kiállított lovak száma nagyobb mint előbbi évben volt, de minőségileg, a gondozást illetőleg, a múlt évben pályázott lovak előbb állottak.

Díj kiosztásnál a latin szert. papnövelde részéről, a szép csikójával nyert 5 arany fele részben a miskolci és egri viz által károsultak, fele részben pedig a harcban elesett magyar katonák szenvedő családja segélésére ajánlatott s adatott át Sal Ferencz polgármester ur kezéhez.

közi **Gobóczy Károly,**
bizottsági jegyző.

Kiállítási eredmény Nagyváradon.

Biharmegye gazdasági egyesülete részéről f. 1878. évi szeptember 15—19-ik napjain régiségek tárlatával összekötve, termény- s iparmű kiállítás tartatván, az állandó kiállítási csarnok minden terme — mint még soha — megtelt különféle érdekes kiállítványokkal.

Termelők s iparosok több mint 100-an vettek részt a kiállításában, s közülök elsőrendű dícsérő oklevelet nyert 30, másodrendű dícsérő oklevelet 5, harmadrendű dícsérő oklevelet 3, bronz érmet nyert 11 kiállító; legtöbben pedig dícsérő elismerést nyertek.

A mezőgazdasági termék volt leggyengébben képviselve, a gyümölcs s más kertészeti és méhészeti termék, s az ipar már sokkal nagyobb mérvben, kielégítőbben voltak előtárva.

A termelés teréről nevezetesebbek, s mint ilyenek elsőrendű dícsérő oklevélre érdemesítették: Biharmegyéből Szabó József, Balázsházy Bertalan, Weer Alexandra szép tisztabuzs s más gabna terméke; gr. Csáky Sándor kis-szántói kertészetéből kiállított mintegy 60 faj legszebb alma, körte; Csorba Miklósnak még többféle alma, körte és szőlő terméke; a biharmegyei gazdasági egyetemi telep sokféle gyümölcse; zöldség, kukorica s közte kiválóan a legbecsesebbnek ösmert legkorábbi székely kukorica, legszebb méze és több más terméke. Gobóczy Károly és neje több mint 100 faj szépfajlású nagy burgonya csoportja; B.-Csabáról Vidovszky Károly 35 féle többnyire edénybe gyökereztetett nemes csemegeszlője. Erdélyből gr. Teleky Gusztáv drassói kiváló szép repceterméke; Kiss Bálint csákyai gyümölcsöséből 26 fajban a hirnevesebb erdélyi almák; Budapestről az első gyapjamos társulat többféle mosatlan és igen szépen mosott gyapjúterméke.

Iparművek s a régészeti tárgyak terjedelmesebb helyet foglaltak el.

Érdeklődés volt, de nem oly nagy és a látogatás is nem oly tömeges, mint a hogy az ilyen tömött kiállítás megérdemelte volna.

Gobóczy Károly.

Gyümölcs-aszaló.

(Képpel.)

Nagyobb termések idején, valóságos vesztegetés az, a mit a gyümölcsös (s másféle terményeinkkel is) üzünk. Elvesztegeti a gazda néhány krajczárért azt, a mi máskor forintokat érne. Az is megeseik, hogy éppen semmit sem adnak érte; nem akad vásárló s a gazda érintetlenül viszi haza, a mit nagy fáradsággal és költséggel vásárra hordozott.

Igy vagyunk pl. az idén nagy gabonatermésünkkel s így vidékenként, hol a tavasz megkímélte: a gyümölcsös is. Ha-soaló esetekben legelső törvény, a mit a józan ész rendel, hogy oly alakba öltöztessük terményünket, mely azt hosszabb időre tarthatóvá s az átdolgozás által értékesebbé tegye.

Ez a cél vezérel, midőn közönségünket a gyümölcs-aszalás fontosságára ismételve figyelmeztetjük.

Hetekkel ezelőtt felhívást intéztünk volt: sziveskedjenek a kiprobált s olcsónak és czélszerűnek bizonyult aszalók szerkezetét számunkra leírni s beküldeni, hogy olvasóinkkal jó ide-

jén megismertethessük. Választ sehonnán nem nyervén: magunk pótoljuk a hiányt, a mennyire lehet.

Azzal, úgy hiszem tisztában vagyunk, hogy a füsttel való aszalás semmit sem ér. Elrontjuk vele az aszalvány értékét s távolabbi vidékre, kiviteli czikk gyanánt, a füstös aszalt gyümölcs nem használható.

— A mellékletünkön látható gyümölcs-aszalót Lucas Ede, a híres rentlingeni kertészeti iskola igazgatója, szerkesztette s a szakférfiak előtt, az ő neve alatt ismeretes.

Egészen vas-pléhből készül s azért meglehetősen drága; például a kisebb fajtáján 66 (délnémet) forint ezüstben, azon nagyobb példány pedig, melyről rajzunkat vettük s mely a kolozs-monostori gazd. tanintézet birtokában van, szálltással együtt 114 frtba került, a mi pénzünk szerint, bankóban.

Előnye ezen aszalónak, hogy könnyen szállítható, tet-szés szerént azon helyre, hol a gyümölcsös fekszik. Hiánya azonban, hogy kiesiny volta miatt, inkább csak a házi használatra való gyümölcsöt bírjuk megaszalni vele.

Ritter Gusztáv, a monostori gazd. intézet főkertésze, t. barátunk, szives volt, velünk, a Lucas-féle aszalóval két év alatt tett kísérletei eredményét közölni. Szerinte: a monostori aszalón, 18—22 óranyi idő alatt, egy folytában hevítve: nem lehet többet aszalni 60 liter friss szilvánál. Nagyon ügyelni kell, hogy lassan ég s nem gyorsan lobogó, száraz tüzelő anyagot használjunk: különben az aszalvány könnyen megperzselődik s az aszaló rostélyhoz sül.

A monostori aszalónak 6 rostélya van, külön-külön 48 centimeter széles és 82 centimeter hosszúságúak. Azon ktsebb fajta aszaló, melynek ára helyt Rentlingenhen 66 dél német frt. (mintegy 62 frt. o. é.), csak 5 rostélyu; ezek 40 cmeter szélesek és 75 cmeter hosszúak lévén: 40 liternél több nem fér egyszerre rájuk.

Képünk magyarázatára szolgáljanak a következő megjegyzések:

A) a tüzelő katlan; B) az aszaló; C) hamugyűjtő, mely felett rostély van; D) a katlan ajtaja, mely nem sarkon jár, hanem, mint a tolóka, oldalra csuszatható. A láng a katlan hosszában, vízfekvő irányban, végig vonul s két oldalt, kézsárnyai vastag pléh-kürtökhöz (F.) csap bele, melyek, két fordulás után a katlan hátuljánál látható nagy kürtőbe (G.) nyílnak; itt száll ki a füst. E)-nél oldal-nyílás van, hol szüntelen száraz, külső lég hatol be s a vízfektü kürtők meleg oldalával érintkezve, vonul fel az aszaló rostélyokhoz. A gyümölcs-gőze M)-nél látható vékony pléh-csón illan el. L) az aszaló rostélyok. K) pléh-lemezzel borított faajtó. H) és H) két nyílás az aszaló tetején, hol hamuval, vagy szénporral meg lehet tölteni a B) rész kettős fala közti üreget, hogy a melegből mentől kevesebb menjen kárba.

Szabó Sámuel.

Szüretelési szabályok.

A szüret ideje itt lévén, az alábbiakban közöljük azon főszabályokat, melyekre szüretkor a szőlősgazdának figyelni kell.

1. Minden szedőnek tiszta edénye és jó éles kése legyen.

2. Szedés alkalmával szőlővadás tilalmas, mert az által kiszedik a javát és sokat széthullatnak; minélfogva délre, estére a vinczellér által kell szedetni bizonyos mennyiséget a kevésbé nemes fajokból és azt kell a szedők között szétosztani, mit azután akár helyben megesznek, akár haza vihetnek.

3. A nem tökéletesen érett fajokat nem szabad a tökéletessel össze szedni, valamint külön kell válogatni a rothadt és penészes fürtöket is.

4. A megszedett szőlőnek soha kádon állni nem szabad, kivált, ha az idő meleg, mert még kádon erjedésbe megy; azért a csomoszolás, taposás és sajtolással sietni kell.

5. Esős, ködös és nedves időben nem kell szedni.

6. Hacsak nem rothad a szőlő (a sok eső következtében), mentől későbbben kell szüretelni.

A késői szüret haszna a következő:

Elvitathatlanul világos, hogy a későn ejtett szüret jobb és értékesebb bort ad a korainál.

Ha akarjuk, hogy boraink keresettek s a világkereskedelemben helyüket elfoglalva, a jólét s vagyonosodás forrásává legyenek, a szüreten kezdve az utolsó műtélig, az okszerű kezelés minden fogásán keresztül kell vitetniük; a legjobb természetű bor is, a mint a természettől átvesszük, nyers anyag; tiszta, finom, a kereskedő s élvező előtt egyaránt becses és értékes itallá, a helyes kezelés által idomul.

Az a felfogás, hogy borunk, a mint azt ur isten adta s magunk bánunk el vele, más országok borával szemben kiállja a próbát: sajnos önámítás, melynek magunk adtuk meg eddig is az árát s adnók meg, a mint az idők terhesednek felettünk, még drágábban jövődöre. Mig másfelől szakértelemmel párosult gondos eljárás megalapítja borászati hitelünket s elviszi boraink jó hírét odáig, hol a pénz terem; kereskedőt, élvezőt s pénzt hoz országunkba.

A későre halasztott szüret egyike azon okszerű intézkedéseknek, melyek boraink jóságát, finomságát, tehát keresettségét eszközölhetik.

Szüretelésnél sokat tesz a bor jóságára a tiszta napfényes idő. Nedves, ködös, esős idő elhalasztást igényelnek.

Nem is említjük az aprólékosságig szükséges tisztaságot, valamint a működő személyzetnél korlátozását oly élvezeteknek, melyek a gondatlanság miatt a szőlőnedvre rontólag, a szemléltre undorítólag hatnak.

Hogy tökéletesen jó bort nyerjünk és még inkább: hogy borainknak kelete és vevője legyen, két osztályu bort kell készíteni. Az I. osztály lesz a legjobb faj szőlőből, a legérettebb és legegészségesebb fürtökből, ezt azután drágán lehet eladni és akkor a II. osztályt olcsóbban adhatjuk és mégis nyerünk. (F. G.)

Állani való szőlőt

a hóharmat leesése előtt kell szedni, mérsékelt meleg szobában füláztatni, hol, ha eleinte kevés tüzet gerjesztünk, szőlőnk megtöppedvén, sokáig el fog állani. Később a rothadt szemeket kis ollóval ki kell vágatgatni. Használatkor előbb a vékony borüket kell az asztalra adni, utoljára hagyván a huso-

sabb fajokat s azokat, melyek leginkább megtöppedtek. A mennyire lehetséges, a szőlőt fagymentes helyen kell tartani. Bár kis dér nem árt is neki, de a fagy minden jó izét elveszi. (F. G.)

Melléklet.

Lapunk mai számának mellékletét — Schottola Ernő és Neoschil budapesti cég árjegyzékét, borsajtó, szőlőmalom és különféle pincze-eszközökről — a közeledő szüret alkalmából, ajánljuk t. olvasóink figyelmébe. —

Meghívás.

Az erdélyi gazdasági egyesület igazgató választmánya 1878-ik évi october hó 7-én hétfőn délelőtt 10 órakor ülést tart az egyleti irodában, főtér 36. sz. első emelet, melyre a t. tagok ezennel tiszteletteljesen meghívotnak.

Vidéki gazdasági tudósítások.

Mocs, 1878 sept. 26-án.

September hava nagyon kedvezőn folyt, mert a meghéssett töröküzat és szőlőt érlelésre hozta; ha pár kedvező. hét lesz még: mind töröküzata, mind szőlő sok és jó lesz. Gyümölcs, kerti vetemény sok termelt. Sarjut még a kopár helyek is sokat adtak, elkészítésére jó idők voltak. Őszi vetések kitünők, sok gazda bevégezte ugarvetését. Minden állataink egészségesek, nagyon jól is nyaraltak; most is bő legelőjük van. Sok ily esztendőöt óhajt a gazdáknak:

Nagy József.

Szék, 1878 sept. 29-én.

Az aratásunk augusztus közepén teljesen bevégeztetett; szalmás gabonáink után az eredmény a következő: Őszi búza kalangyája (26 kéve) eresztett 1 hectolitert. Tavaszbúza kalangyája (26 kéve) eresztett 1 hectolitert. Rozs kalangyája (26 kéve) eresztett 1 hectolitert. Zab kalangyája (26 kéve) eresztett 1.5 hectolitert. Árpa és repeze vidékünkön nem igen termesztetik. Legelőink dúsak. Hazi állataink egészségesek, áruk magas. Réteink gyenge szénatermését kárpótolta a sok és jó sarjatermés. Töröküzatunk közepes termésűek, a koraiak teljesen értek s már szedésük is megkezdődött. Őszi munkálataink alatt kedvező idő járt; legelső vetés augusztus 16-án történt — búzával. — Szőlőtermésünk közepes, jó borra van kilátásunk. Kiss Sándor.

Felelős szerkesztő: SZABÓ SÁMUEL.

Hirdetések.

(32.)

Ajánlkozás.

(1-2.)

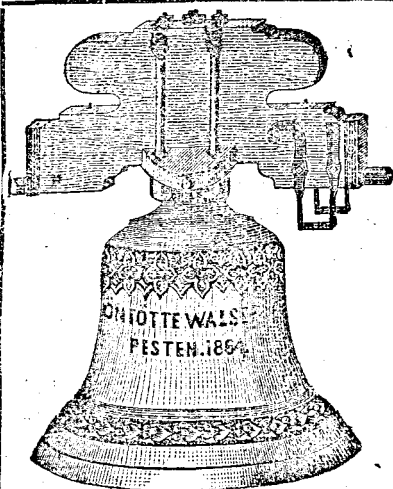
Egy okleveles, 21 éves ifju, ki a katonaság alól véglegesen mentesítve van s a tarczali m. kir. borászati tanintézetet jó sikerrel végezte, méltányos díjazásért pinczemesteri, szőlő- és gyümölcskertészeti alkalmazást keres.

Azon t. cz. Urak, kiknek ilyen képességgel bíró egyénre szükségök van, kéretnek leveleiket ily czim alatt hozzám intézni:

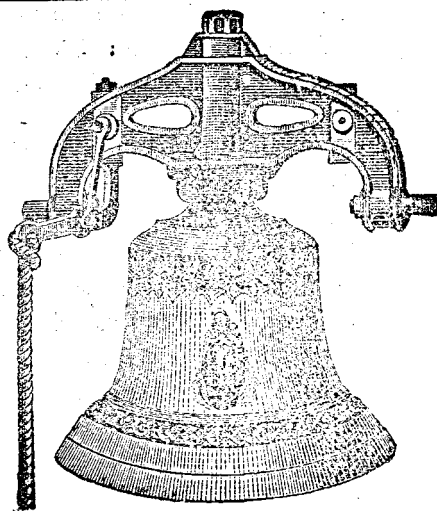
Vigh András, Mád (u. p. ugyanott) Zemplénmegye.

Pömlő-orsók, kovács-fúvók, takaró-ponyvák, tized mérleg és súlyok.

kerti- és kézi fecskendők, tüzi vedrek, pemetek, toló- és mászó létrák

Harangok
fa és vaskalappal.
Tűzoltó szerelvények.
Borlehuzó gépek
teljesen felszerelve.
Gummi és kender
tömlők, gummi kö-
penyegek.
Szivattyus és házi
kutak, azonkívül

rugany-mérga és guttaperga árúk minden czéflra, nevezetesen lapok, szellentyűk, zárkarikák, zsinórok

szerelő és javító műhelye; elvállal kutak, gépek és vízvezetések berendezését és javítását (3.)

WALSER FERENCZ első magyar gép- és tűzoltó szerek gyára, harang és érczöntőde Budapesten,
fiókraktár Kolozsvártt, bel-monostor utca 12. szám.

villanyos házi és szoba-távirdák, vezetékek tűzoltó egyletek részére

P i a c z i á r a k.

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
helye	napja	tiszta buza	alegy buza	rozs	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tízifa	marhahus
á r a k r a j o z á r o k b a n											
Sossterceze		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brassó		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csik-Szereda		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Décs	sept. 24	450	390	360	—	150	330	320	100	200	32
Déva		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Erzsébetváros		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fogarás		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
M.-Fehérvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sy.-Sz.-Miklós	sept. 28	750	600	400	350	200	500	130	50	—	30
Kolozsvár	oct. 3	450	360	360	—	170	360	140	90	250	42
M.-Vásárhely		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Enyed		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
N.-Székely	oct. 1	590	490	410	400	210	539	160	90	320	40
Ságesvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
S.-Sz.-György	sept. 21	650	600	440	400	200	500	230	150	250	32
Szamosújvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sz.-Régen	sept. 26	512	375	325	236	158	312	130	60	220	32
Sz.-Udvarhely	oct. 1	675	450	350	—	200	450	180	30	200	28
Torda		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.-Hunyad		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 kr-ával számíttatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tetés szerint akárhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda” hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tér megnevezése	széri hirdetésnél										
	fizetendő forint										
	1	1-3	1-6	1-12	1-18	1-24	1-30	1-36	1-42	1-52	
16/16 v. egész oldal	8	24	45	85	120	160	180	200	220	260	
8/16 v. fél „	4	12	23	43	60	80	90	100	110	130	
4/16 v. negyed „	2	6	12	22	30	40	45	50	55	65	
2/16 v. nyolczad oldal	1-50	4-50	8	12	16	22	24	26	28	33	
1/16 v. tizenhatod „	1	3	4	6	8	11	12	13	14	17	

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és lapunk t. előfizetési

25% vagyis egy negyedrészt engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.